

Сашо Мержаноски¹

КОЦКАЊЕТО, КОМАРОТ И ОБЛОЖУВАЊЕТО КАКО ДЕВИЈАНТНИ ПОЈАВИ ВО ОПШТЕСТВОТО

1.04 Стручна статија
УДК 347.963:340.13(497.7)

Апстракт

Во овој труд, од страна на авторот се разработува темата за комарот, односно коцкањето како девијантна појава низ целиот свет, а која особено зема замав и во Република Северна Македонија години наназад во урбаните и во руралните средини, организирана во најразлични облици. Темата го обработува коцкањето преку теоретско објаснување, практични примери, методи на анализа на прибраните податоци, статистички методи и историски метод.

Секако, во првиот дел треба да се спомне и научната и општествената оправданост на трудот преку неговото детално прикажување на оваа девијација, со оглед на тоа што оваа тема е малку истражувана во нашата држава и од трудот се очекува да даде конкретен директен и индиректен придонес во развојот на криминологијата и општо за кривичноправната наука.

Трудот е напишан според собраните теоретски и компаративни податоци за кои во текстот што следува ќе има и подетална обработка, а, секако, во него е содржано и конкретно мислење од авторот за темата преку неговата посветеност во истражувањето и користејќи ги анализата и методот на набљудување. Во трудот ќе се обрне внимание на комарот како кривично дело, а исто така ќе биде разработено и обложувањето и коцкањето како девијантна појава во општеството, и поради тоа поимите коцкање и обложување ќе бидат различно споменати, но ќе имаат исто или слично значење.

Клучни зборови: комар, коцка, обложување, девијација, криминалитет

1. ПОИМ И ИСТОРИЈА НА КОЦКАЊЕТО

Првиот писмен запис за коцкањето се среќава во древна Кина околу 2300 пр. н. е., каде што, според археолошки истражувања, се откриени мали плочки што се користеле за приредување игри на среќа, а исто така во кинеската „Книга на песните“ напишана помеѓу

---

¹ Сашо Мержаноски е роден во Скопје во 1987 година. Дипломирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во 2008 година, а во 2011 се стекнал со титулата Магистер по право бранејќи го магистерскиот труд „Класификација на осудени лица“. Досега има 10-годишно работно искуство во правото, со работа во две адвокатски канцеларии, две години бил професор по право во средно училиште, работел како волонтер во Основен суд Скопје 1 Скопје, четири години работел во приватна фирма на правни работи, а од 2017 година работи во Општина Кисела Вода, прво како Советник за правни работи, а од 2019 година е Раководител на одделението за човечки ресурси. Во 2013 година положил правосуден испит, а во 2019 година го положил и приемниот испит на Академијата за судии и јавни обвинители.

1050 и 700 година пр. н. е., која содржи 350 песни за животот во тоа време и кинеските обичаи, се споменува коцкањето, па како што се претпоставува, преку игра со цртање на дрво се бележел резултатот на добитниците². И во старата ера исто така има докази дека се приредувала оваа игра. Грчкиот поет Софокле пишува дека коцките биле измислени од митолошки херој во времето на Троја, а коцки се пронајдени и во египетски гроб што датирал од 3000 година пр. н. е. Римјаните³, секако, не биле исклучок од оваа зависност. Според одредени записи, играле комар на улиците во Рим и се обложувале на разни работи, а за да немаат проблем со римските војници, за нив изработувале чипови, со цел да не се оддаде впечаток дека римската власт игра за пари, туку чиповите да им служат како оправдување за забава.

Коцката и обложувањето, ако погледнеме историски, траат со векови наназад, во зависност од обликот во кој се појавуваат, па затоа се изродиле во форма на плочки и чипови за играње, обложување за нешто, карти за играње преку играта наречена „21“ („Veintiuna“), која почнала да се игра во 17 век во Шпанија и се раширила во Франција, па сè до модерната денешна зависност за игри на среќа, како што се обложувалниците, апарат-клубовите и казината, кои се легални, но претставуваат сериозна девијантна појава во општеството во кое живееме.

Исто така, првите рачни апарати за игри на среќа, развиени во 1891 година во Њујорк, а потоа раширени низ целата територија на САД, особено во Лас Вегас во 1906 година, се предвесник на модерното коцкање преку компјутерски програми, чија примена започнала во 1994 година.

2. ЗАВИСНОСТ ОД КОЦКАЊЕТО

Според голем број психолози низ светот, коцкањето претставува сериозен проблем по човековото ментално здравје и многумина го опишуваат како интересен психолошки феномен за кој современата психологија треба да посвети особено внимание и детално истражување. Според проф. д-р Роналд Риго, професор по лидерство и организациска психологија, кој предава на Колеџот Клермонт и на Универзитетот Кал Стејт во Калифорнија, коцкањето го поврзува со работите што човекот го прават задоволен и го држат во добро расположение⁴, а исто така пишува и за заблудата на играчот („Gambler's fallacy“), која се појавува кога една индивидуа ги повторува грешките што ги прави при играњето, очекувајќи позитивен резултат, т. е. кога таа верува дека претходните неуспешни обиди за добивка ќе станат успешни доколку продолжи да ги повторува нејзините потези. Оваа состојба, секако, е погрешна, бидејќи личноста практично не може да влијае врз посакуваниот настан (добивка) и постои голема веројатност дека и со следното повторување ќе погреша повторно⁵.

Во бихевиористичката наука, исто така, постои поим за групното мислење и групното однесување, па оттаму произлегува поимот „bandwagon effect“, кој, накратко кажано, се објаснува преку „фаќање на орото“, како склоност кон имитирање на другите поединци, и колку поголем број луѓе поверуваат во нешто, толку поголема е веројатноста тоа и да остане така, без разлика на тоа што нема конкретен доказ за тоа. Тука е важно само имитирањето

---

² <http://solcarilo.com/gambling-history-game-the-chinese-book-of-songs-refers-to/>

³ <https://www.gambling.net/history/>

⁴ <https://www.psychologytoday.com/us/blog/cutting-edge-leadership/201603/the-psychology-gambling>

⁵ <https://www.investopedia.com/terms/g/gamblersfallacy.asp>

на личноста со друга личност во иста или слична ситуација⁶. Така, на пример, овој ефект се однесува на случка во која голем број играчи играат иста игра, на ист начин, па индивидуата што влегува во групата, на некој начин, се „лепи“ за мислењето на тие што први ја започнале (избирање ист тип фудбалски натпревар бидејќи сите го играат, па иако без доказ, постои имагинарна шанса да се случи тоа).

Според мислењето на д-р Лук Кларк од Институтот за експериментална психологија, играчите се привлекуваат за коцката поради простата човекова психологија и желба за имање контрола врз нештата, која во коцкањето и обложувањето е само илузија. Во Центарот за мозочни испитувања во болницата Аденбрук, д-р Кларк користел функционална магнетна резонанца за да ја измери мозочната активност додека пациентот игра некоја игра на среќа. Резултатите од ова истражување покажале мошне зголемена бранова активност на мозокот, близу центарот на мозокот, во точката „striatum“ кога пациентот добивал од играта и на тој начин бил награден, т. е. чувствувал задоволство од наградата, односно добивката. Овој ефект, како што вели д-р Кларк, го има истиот ефект како задоволство од убава храна, користење кокаин и сексуална возбуда кај човекот⁷.

На крајот од неговото истражување тој изведува еден интересен пример во врска со личниот избор на играчот и имањето имагинарна контрола врз нештата. Така, вели д-р Кларк, еден играч на рулет ќе постави поголем влог на лични пари доколку тој може сам да го фрли топчето во рулетот и да ја чека својата шанса, отколку тоа за него да го направи крупие или софтвер на вграден компјутер во самиот рулет. Исто така, играчите што играат лотарија радо би купиле поголем број тикети доколку самите ги изберат броевите, отколку тие броеви да бидат веќе отпечатени на тикетот што го купуваат за да учествуваат во играта.

3. ВЛИЈАНИЕТО НА КРИМИНАЛИТЕТОТ

За влијанието на криминалитетот постојат низа различни теории и теоретски пристапи што се поврзани со личноста или социјалната средина каде што живее таа. Пристапот на изучувањето на влијанието на криминалитетот, имајќи ги предвид факторите што влијаат врз него или што директно го предизвикуваат, може да биде на општо, глобално ниво, посебно ниво и на поединечно ниво (преку влијанија поврзани со личноста).

Во криминолошката теорија најмногу е прифатена теоријата на Габриел Тард, кој криминогените фактори ги дели на егзогени и ендогени, а слична на оваа поделба е и поделбата на објективни (надворешни) и субјективни (внатрешни) фактори. Објективните фактори се однесуваат на социјалните причини и услови на деликвентно однесување и формирање на деликвентната личност, додека, пак, субјективните фактори разработуваат разни психолошки аспекти и нивното влијание на формирањето на деликвентот како личност. Секако, овие фактори се меѓусебно поврзани поради тоа што еден без друг не може да постојат и да доведат до одредено девијантно и деликвентно однесување. Оваа нивна поврзаност покажува дека човековото однесување е резултат на интеракциите на една личност со средината во која живее и изучувањето на влијанието на криминалитетот мора да биде засновано врз анализи изведени од социјалните и психолошките аспекти, како и од влијанието на општеството и развојот на личноста.

3.1 Макросоцијални фактори на криминалитетот

⁶ <https://gaiasocial.pt/betting-psychology-bandwagon-effect>

⁷ <https://www.cam.ac.uk/research/news/the-psychology-of-gambling>

Можеби најважни фактори што влијаат врз криминалитетот се економијата, економскиот систем и сиромаштијата. Во современиот свет, економијата стана основен поим врз кој се базира едно општество и која го диктира начинот на живеење помеѓу луѓето. Поголем број земји во светот се сметаат за капиталистички, односно во еден вид либерален капитализам, кој се одликува со доминација на приватната сопственост врз средствата за производство, одвојување на работата и капиталот и пазарот како мегдан за натпревар. Поврзаноста на економскиот систем и криминалитетот е воочена уште на почетокот на развојот на криминологијата како наука во 18 и 19 век, а првите проучувања се однесувале на поврзувањето на економските околности и криминалитетот.

Неизбежен елемент на овој дел од трудот е поврзаноста на сиромаштијата, криминалитетот и коцкањето, па затоа вредно е да се каже дека во криминолошката литература, сиромаштијата долги години е сметана како доминантен и основен криминоген фактор. Голем број автори сметаат дека криминалитетот најчесто е производ на лошите материјални услови за живот, бедата и немаштијата, па луѓето што спаѓале во оваа група биле сметани за луѓе од долниот слој на општеството. Во книгата „Положбата на работничката класа во Англија“ (издадена во 1845 година), Енгелс истакнува дека тешките и нехумани услови за живот ги ставиле работниците во неповолна положба, така што во многу градски средини во големите индустриски градови се создале „гнезда“ на криминал. Тоа било предизвикано непосредно од сиромаштијата како причина за вршење криминал, додека, пак, како посредни фактори се споменуваат ниското ниво на образование, култура, примитивно однесување, постоењето на предрасуди, заостанати сфаќања, нетрпеливост во семејството итн.

Економскиот раст придонесува за промена на криминалитетот и создава негови нови облици. Економските кризи, кои се зачестена појава, и нивното влијание придонесуваат за немир кај луѓето и за губење на нивната сигурност. Во време на економска криза и губење на работното место доаѓа до пад на животниот стандард, недостиг на материјални добра и, секако, до пораст на општата сиромаштија во една држава. Сите овие појави, кои ја следат економската криза и директно го погодуваат сиромашното население, може да доведат до девијантно и криминално однесување.

3.2 Глобализацијата и криминалитетот

Важен дел на економскиот развој, кој се доведува во врска со криминалитетот, е глобализацијата што е распространета низ целиот свет во социјална, културна, политичка и економска смисла. Овој термин широко се користи за да го означи растот на хомогеноста на националните економии, политики и културни вредности. Секако, глобализацијата принудува и на одредени промени во човековото однесување, имајќи го предвид нејзиното влијание во секој дел од секојдневниот живот. Економската глобализација е проследена со нееднаквост според полова, расна, етничка, национална, класна и економска основа, сиромаштија и оневозможува остварување на економските и социјалните права на поголем дел од луѓето. Во овој дел важно е да се спомене и урбанизацијата што денес претставува нормален светски процес, кој во социолошката наука се определува како процес на ширење, експанзија на градовите, нивното влијание и особено менување на начинот на живот во однос на селската средина. Урбаните средини стануваат простор со своја економска моќ, културни институции, ресторани, кафеани итн. Бројот на жители постојано расте и предизвикува неминовни промени во однесувањето и животот кај луѓето и брзиот начин на живот ги принудува луѓето да го променат своето однесување, а дел од нив и да се оддадат

на одредени девијантни однесувања, како што се алкохолизмот, проституцијата, коцката итн.

3.3 Слободното време и криминалитетот

Слободното време кај една индивидуа е добро организирано доколку вклучува одреден број активности што добро влијаат врз неа, како што се, на пример, спортување, рекреација, читање книги, некое хоби, слушање музика, посета на театар, библиотеки, културни настани, дружење итн. Но, доколку слободното време не се организира добро, доколку општеството и околината не е во можност да ги создаде овие услови за развој на личноста, тогаш се преминува во пасивизација и можност една личност да стане девијантна. Во криминологијата се дошло до заклучок дека криминалот извршен од млади личности е сторен поради погрешното користење на слободното време. Така, според анализа направена во учебникот „Криминологија“ на д-р Весна Николиќ-Ристановиќ и д-р Слободанка Константиновиќ-Вилиќ, прикажани се одредени активности што влијаат врз деликвенцијата. Така, на пример:

- Играњето фудбал и кошарка го прават 7,7 % деликвенти, додека, пак, 29 % неделиквенти;
- Вандалистичко однесување – 61,8 % деликвенти, а 3,8 % неделиквенти;
- Консумирање алкохол од рана возраст – 29 % деликвенти, а 0,9 % неделиквенти.

Во врска со темата за коцкањето и конкретната анализа, утврдено е дека во играњето хазардни игри деликвентните личности припаѓаат со високи 53 %, додека, пак, неделиквентните личности со 9 %. Во оваа анализа е утврдено дека малолетните престапници неорганизирано го поминуваат слободното време и тоа е поврзано со социјално-патолошките појави, скитањето, питачењето, проституцијата итн. А, згора на тоа, овие деликвенти, секако, повеќе се склони кон вршење некое кривично дело.⁸

4. КОЦКАЊЕТО И КРИМИНАЛИТЕТОТ

Коцкањето и обложувањето, секако, се сметаат за игра, но и како одредено девијантно однесување. Секаде во светот се организираат игри на среќа што се пропишани во законите на државите, со цел да задоволат одредена потреба кај човекот. Тие, како легални облици на забава (типување спортски натпревари, организирани трки со коњи, кучиња, слот-апарати), се смета дека не се општествено девијантни. Секако, за нив постојат пропишани правила за игра и за начин на однесување на играчите, кои доколку ги прекршат, ќе бидат соодветно казнети. За разлика од некои други облици на девијантно однесување, како што е уживањето опојни дроги, алкохол или проституција, коцкањето се смета истовремено и за страст и одредена девијација, кое сепак е малку изучувано и посветен му е мал дел од стручната литература. Како социјална девијација, коцкањето ги опфаќа сите облици на организирано или комерцијално коцкање, но сепак, во општеството постои стигматизација дека коцкањето, казиното, слот-апаратите, па дури и спортското обложување се штетни и треба да бидат ограничени, дури и забранети. Во населените и туристичките места постојат голем број објекти за легално коцкање (обложување е поблаг збор), каде што луѓето заради забава одлучуваат да си ја пробаат среќата. Од друга страна, коцкањето во приватни објекти, соби, подруми, паркови, кафеани, кои се сметаат за

---

⁸ Kriminologija, cetvrto izmenjeno I dopunjeno izdanje, Dr. Vesna Nikolic Ristanovic I Dr. Slobodanka Konstantinovic Vilić, Beograd, 2018 godina.

неорганизиран начин на оваа девијација, подлежат на други идни последици од аспект на криминологијата, па дури и на казненото право. Негативните последици се многубројни и тие вклучуваат занемарување на личната одговорност и семејството на поединецот, деградација на лична основа и препознавање на поединецот што подлегнал на ваквиот начин на живот („тој е коцкар“), трошење голема сума на пари, зајмување пари под лихва („зеленаштво“), предизвикување помали или поголеми инциденти преку нарушување на јавниот ред и мир и извршување ситни и крупни кривични дела, како што се кражби, затајување, измама, изнуда, уцена, фалсификување, а неретко и извршување кривични дела од посериозна природа, како што се, на пример, учество во тепачка, загрозување со опасно орудие при тепачка или караница, загрозување на сигурноста, па и убиство.

Од аспект на нелегалноста, и во нашето кривично право, во Кривичниот законик постои кривично дело Комар во чл. 398, кој го опишува неовластеното организирање комар или друга игра на среќа што се смета за забранета, како и облиците под кои може да се појави комарот како кривично дело (од ст. 1 до ст. 5).

Во кодифицираниот законик на САД, првпат донесен од Конгресот во 1874 година, а ревидиран во 1878 година, во насловот 18, дел 1, поглавје 95 е опишана забраната за нелегален бизнис со коцкање, па така во него се вели дека оној што организира, финансира, менаџира, надгледува и дава насоки или е сопственик на нелегален бизнис – комар, ќе биде казнет со максимална казна затвор од 5 години. Исто така, во овој делзаконикот предвидува и други услови што се казниви, а кои соодветствуваат со ова кривично дело – нелегален бизнис – комар, што предвидува да учествуваат 5 или повеќе луѓе што се поврзани со тој бизнис и на дневна основа да остваруваат приход од над 2000 \$. Коцкањето треба да вклучува собирање влогови или слот-машини, рулет, игри со коцки и табли, лотарија и продажба на однапред утврдени коефициенти.⁹

5. ЗАКЛУЧОК

Врз основа на овој труд, како заклучок може да извлечеме дека коцката, комарот и обложувањето земаат сè поголем замав низ целиот свет, и тоа можеби се сфаќа како составен дел од секојдневието на човекот. Покрај сите научни објаснувања за влијанието на психологијата кај човекот во врска со неговата зависност и оддавање на одредена девијантна појава, може да се заклучи дека волјата во вакви случаи е пресудна. Доколку некој човек свесно сака да зафати правец кон зависноста на коцкањето, тоа, за жал, е негов избор. Од друга страна, постојат и луѓе што игрите на среќа, казиното, рулетите ги сфаќаат како забава, влегуваат можеби од љубопитност и брзо излегуваат со цел да не западнат во сериозни проблеми. Постојат и трети луѓе, кои овој вид забава, а и зависност воопшто не го перципираат, едноставно не ги интересира и лесно продолжуваат со своите животи насочувајќи се кон други позитивни нешта.

Сепак, никој сосила не може да натера друг да игра ниту спортско обложување, ниту слот-машини, ниту коцка. Тоа зависи од поединецот – колку помалку се интересира за овој „спорт“, толку станува порамнодушен кон него. Во насока на развивање на истражувањата за оваа девијација, која е составен дел од животот, можеби е време посериозно да се вршат истражувања со цел да се намали криминалитетот и девијациите што се составен дел од него.

---

⁹ <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1955>

Остануваат две нешта што со заедничка соработка ќе придонесат за делумно или целосно решавање на оваа појава – волјата на поединецот и интервенција на државата против сопствениците (организаторите) на игри на среќа. Бидејќи, сепак, кај човекот влијае нагонот, желбата секогаш да добие повеќе и да поседува неограничена моќ. Пред сè, доколку некој се реши да заплива во овие води, треба да игра разумно, да игра за забава.

ILLEGAL GAMBLING AND BETTING AS DEVIATIONAL APPEARANCES IN SOCIETY

1.04 Professional article
UDC 347.963:340.13(497.7)

Abstract

In this paper, the author in details elaborates the theme about illegal gambling as deviant phenomenon around the world, and especially in the Republic of North Macedonia, in urban and rural areas, organized in various forms. The theme in the paper is about illegal gambling, explained in theoretical and practical way, and it is written according to various methods, such as: analyze, statistics, and historical (retrospective) methodology.

Also, in the first part of the paper, is important to mention the scientific and social benefit of it, through detailed analyze on this deviation, because on this theme in our country it has few or some written papers and literature, and with this new text is expecting to be made concrete, direct and indirect contribution of developing of the criminology and the criminal law in general. In this paper has plenty of modern domestic and comparative literature based on criminology and the criminal law, and in the following text there will be more details from theoretical aspect and personal thoughts from the author.

The author has payed attention to illegal gambling as crime and on gambling and betting itself as common deviant behavior in the society. In the end of this abstract has to be mentioned that terms gambling (illegal gambling) and betting, are going to be mentioned in different ways, but will have same or similar meaning.

Key words: illegal gambling, gambling, betting, deviation, crime

---

¹⁰ Sasho Merzhanoski was born in Skopje, in 1987. He graduated in 2008 from the Law Faculty “Iustinianus Primus” in Skopje, and in 2011 he had the Master of law degree on the theme “Classification of convicted persons”. So far, he has 10 years of experience in law, in two law offices, two years as professor in high school, he worked as a volunteer in the Basic court Skopje 1 Skopje, four years in the private sector, and since 2017 he has been working in the Municipality of Kisela Voda, first as legal adviser, and since 2019, he has been head of Human resources department. In 2013 he passed the par exam, and in 2019 he passed the entrance exam of the Academy for Judges and Public Prosecutors.